

SZABÓ RÉKA DOROTTYA

Egy feminista Faust-történet

Caryl Churchill: *Az Iglic* (r.: Siflis Anna, Népszínház, 2023)

A Népszínház előadásai közé friss energiát hozott Siflis Anna első szabadkai rendezése, *Az Iglic*. A metafizikus térben (és időben) elhelyezett történet barátságról és anyaságról, örületről és elkárhozásról, életről és halálról, a fizikai és a metafizikai világ összemosódásáról szól. Lily és Josie barátnők és anyák, akiket az Iglic hatalmába kerített: egy kézfogásos szerződés után minden kívánságukat teljesíti, cserébe annyit kér, ne hagyják magára. Az egyezés után a két nő tudathasadásos állapotba kerül: késztetést éreznek, hogy megöljék gyermeküket, kétségbeesnek a TV működésétől, hallucinálnak és paranoiásak – így elmeorvosintézetbe kerülnek. Az Iglic, vagyis a halhatatlan lidérc műve ez, aki képes bármilyen alakot felvenni, bárminek látszatát tudja kelteni, és kelti is: mágikus módszereivel kedvére manipulálja áldozatait, akik végül elkárhoznak. Az Iglic karaktere és tettei archetipikusak: az alakváltoztatás és látszatkeltés, a hamispéncz-eső, az idő- és térbeli ugrálás, a kívánságok teljesítése, a kézfogásos szerződéskötés és az áldozatok végső tudathasadása arra enged következtetni, hogy Lily és Josie nem egy nevenincs lidérczel áll szemben, hanem magával Mephistóval.

Az előadás sajátos nyelvhasználata (elsősorban az Iglic és a Szellemek nyelvi bravúrrjai) az érthetőség és a szavak kreatív, de önkényes meghurcolásának határán helyezkedik el – ez összhangban áll a skizofrén, pokoli történetekkel. Az Iglic és a Szellemek nyelve azon kívül, hogy túlmutat a nyelv reprezentatív jellegén, erős asszociációs eszköze az előadásnak: a montázsszerűen pergő szavak révén bár nem jut el a befogadó tudatáig minden elhangzó fogalom, mégis megteremthetik az előadás egy új, tudatalatti dimenzióját.

Az előadás alkotói kiiktatták a Churchill-dráma mellékszerepeit, így még hangsúlyosabbá válik a három női szereplő – az Iglic (G. Erdélyi Hermína), Lily (Dedovity Tomity Dina) és Josie (Grgić Nikoletta). Bár a Szellemek szerepét férfi színészek játsszák (Csernik Árpád, Nyári Ákos, Ricz Ármin), cselekvő férfikarakterek az előadásban igazából nincsenek. Az alvilági szerepek bizonyos szempontból tekinthetők nemtelennek, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a színpadon ábrázolt alvilág hierarchikus rendszerében a Szellemek (mint férfi színészek által formált szerep) minden szempontból alárendelődnek a (színésznő által alakított) Iglicnek. Ez már önmagában sejteti a produkció feminizmusát, amit a fizikai világ történései egészítenek ki. Lily és Josie karaktereinek felszínes kidolgozása eredményeként a két nőről – kis túlzással – mindössze annyi derül ki, hogy nők. A nőség, az anyaság és a barátnőiség a téma szintjén, még ha felszínesen is, de végig jelen van a színpadon. Ezzel szemben férfiakról alig esik szó: olyan, mintha *Az Iglic* világában nem is léteznének. A maskulinitás hiánya, a férfiszerepek lebutítása teszi Siflis rendezését feministává.

A címszerepet alakító G. Erdélyi Hermína játéka az előadás egyik stabil pontja: arcjátékában megmutatkozik a halhatatlan és csillapíthatatlan, mégis nyugodt és kiegyensúlyozott örület, aminek belső feszültsége a produkció elengedhetetlen eleme. Dedovity Tomity Dina naiv és szétszórt Lilyje az előadás második felében, a tudathasadás fokozatos kialakulásában születik meg igazán. Grgić Nikoletta alakításában Josie az előadás legkomplexebb karaktere, titokzatosság és egyfajta ősi bölcsesség sugárik tekintetéből. Csernik Árpád, Nyári Ákos és Ricz Ármin bonthatatlan tömböt alkot: a három színész valóban egyesül a szerepben. Nincsenek egyedi vonások – egységesen túlzó és természetellenes mimikájuk, gesztusaik eltörlik azokat.

Az egyszerű, de varázslatos színpadkép Molnár Anna érdeme. A scenika minimális elemekkel is effektív, az előadás összhatásának egyik legfontosabb komponense. Megteremti a különböző Faust-történetekből ismert mámoros alvilági szalonhangulatot, és egyúttal kiemeli ennek embertelenségét és ridegségét. Ugyanakkor, ha sztereotípiák mentén gondolkodunk, a maskulinitás hiányának tudható be a letisztult színpadkép is: az

előadás mellőzi az őrülethez és faustisághoz konvencionálisan társuló brutális látványvilágot. A közönség már a színház előterében találkozik a díszlettel, ami hangsúlyozza: az alvilág nem a színházban kezdődik. A díszlet állandó eleme a színészek fölé csillárként felfüggesztett, kiságy-forgóra vagy naprendszerre emlékeztető, szürke konstrukció. Ezenkívül megjelennek a színpadon jelenetspecifikus díszletelemek és kellékek is, amiknek – irracionális jellegükből fakadóan – elsődleges célja a konkrét reprezentációalkotás helyett a fizikai világ törvényeinek megsemmisítése. Ezt a célt szolgálják a Szellemelek öltözetei is, a fekete, egész testet elfedő, szűk jelmezek szabálytalan formája jelzi, hogy ebben a sötét világban minden lehetséges. Velük szemben Lily és Josie lila és zöld színű, lányos túllruhája egészen mást jelent.

Bár az előadás cselekménye lineárisan fejlődik, a fizikai világ linearitása és logikája megtörik a jelenetváltásokkor előkerülő helyszínjelölő táblákkal. Funkciójuk minden bizonnyal a közönség tájékoztatása és a kontextus biztosítása lenne, de ez esetben jótékonyan kontraproduktívak. Azért választják el a valóságtól még inkább a történeteket, mert a színpadon megteremtett világ atmoszférája erősebb a közönség valóságánál. A jelenetek mintha összeolvadnának térben és időben – olyan, mintha valójában meg sem történnének.

A díszlet, a kellékek és a jelmezek domináns színe a szürke, amit a fényjáték (Majoros Róbert) tarkasága remekül egyensúlyoz. A kellékhasználat azon túl, hogy tükrözi a mágikus alvilág irracionalitását, bábszínházi eszközöket is működtet: a tömör, szénhatású anyagból készült túlméretezett koktélok és a hatalmas, kolduló tenyér, illetve a jelmezként funkcionáló TV-készülék megkérdőjelezi és elmosza a határt színész és kellék között. Ez ráerősít az előadás skizofrén jellegére, ahogyan a zene (Szászi Petra) is: a váltakozó, mesevilágot teremtő hangok az idővel játszanak, lassítják és nyomasztják a színpadi történeteket.